

Bidrag til Vagabonderings-Spørgsmaalet.

Af

Aleksis Petersen-Studnitz.

Haandværkssvende-Vandringen er Et, og Vagabondagen noget Andet; men det Første gaar faktisk let over til at blive det Sidste, og en bestemt Grænse mellem de to Ting lader sig ofte ikke drage. I vor Afhandling «Hvad danske Industridrivende forlange af Staten» (Nationaløkonomisk Tidsskrift XX) omtalte vi i et særligt Afsnit dels de danske Haandværkeres Bestræbelser for at bringe Orden i Haandværkssvende-Vandringen, dels de af adskillige danske Politimestre vedtagne Resolutioner vedrørende Vagabonderingen. Det var to væsenligt forskellige Synspunkter, vi her havde at gjøre med — Haandværker-Synspunktet og Politi-Synspunktet; men Sagen kan ses fra endnu andre Synspunkter, som vi skulle erfare i det Følgende — f. Ex. ogsaa fra «den indre Missions». Og naar vi i nysnævnte Afhandling udelukkende holdt os til Danmark, skulle vi nu paa de følgende Blade se paa Noget af det, der er kommet frem i andre Lande. Vi ville dog ikke her dvæle videre ved de fremkomne Forslag om Forandringer i de respektive Landes Love; vi ville holde os til det, der har

en mere almindelig Betydning, og ville særligt dvæle ved nogle Forholdsregler, der alt ere komne til praktisk Udførelse.

* * *

I Frankrig er det navnlig siden den tysk-franske Krig, at man har følt Vagabondagen som en Landeplage. Som det eneste virksomme Middel herimod anbefaler man ofte Deportation paa Livstid — «transportation», som man kalder det. Vel at mærke skulde dette Middel kun anvendes mod dem, der gjentagne Gange ere blevne straffede for Løsgænger og Betleri. Naar en Mand, saaledes ræsonnerer man, gjentagne Gange forgæves er bleven straffet for den nævnte Forseelse, saa er sikkert Vagabonderingen bleven en rodfæstet Vane hos ham; sædvanlige Straffe ere da virningsløse, og der maa gribes til overordenlige Forholdsregler. Lad os sende saadanne Folk bort til en eller anden Koloni! Interneres skulde de ikke, ej heller skal der paalægges dem Tvangsarbejde. Saasnart de ere blevne transporterede over til Kolonien, skulde de overlades til sig selv paa samme Maade som de frivillige Kolonister, kun med den Forskjel, at der maa føres Polititilsyn med dem for at forhindre deres Undvigelse. Men Deportationen maatte være paa Livstid! Der vilde ikke være nogen Mening i at lade de Deporterede vende tilbage efter en vis Tids Forløb. De vilde jo komme tilbage blottede for Subsistensmidler og vilde ganske naturligt tvinges ind i deres gamle Spor. Desuden vilde de i Kolonien ikke arbejde ordenligt paa at skaffe sig en ny Existens, naar de bestandigt havde deres Tilbagevenden til Moderlandet i Tankerne. De-

portationen af Vagabonder vilde være en Velgjerning for Samfundet, og dette vilde være fuldt berettiget til at benytte et saa radikalt Middel. Thi Samfundet kan ikke være forpligtet til at bevare i sin Midte Individder, der gjøre Rebellion mod den sociale og økonomiske Orden, og som forlange at leve paa deres Medborgeres Bekostning uden selv at bidrage Nogetsomhelst til det almene Vel.

Saaledes Alfred Lagrésille i sin Bog «du vagabondage et de la transportation», Nancy, 1881 (citeret efter K. Brauns nedenfor anførte Skrift). Hans Ræsonnementer passe selvfølgelig ikke paa Lande, der mangle Kolonialbesiddelser eller Besiddelser, hvortil Deportationen passende kunde dirigeres; men det har dog altid sin Interesse at se, hvorledes man i Frankrig tænker sig Vagabondagen ryddet af Vejen.

Ogsaa i England anbefales Deportationen. Overhovedet beskæftiger man sig ogsaa i England meget med Vagabonderingsspørgsmaalet. Den engelske Howard-Association, hvis Opgave det er at granske de bedste Midler til at forhindre og straffe Forbrydelser, har saaledes nylig offentliggjort en Kommissions-Beretning, der fører Titlen: «Vagrancy and mendicany, a report based on a general inquiry instituted by the committee of the Howard-Association.»

Der er vel næppe noget civiliseret Land, der ikke har Spørgsmaalet for, men af fremmede Lande skulle vi her dog kun nævne Tyskland, og det af disse Grunde: der er intet Land, hvor der er indsamlet et saa stort Materiale til Belysning af Spørgsmaalet som i Tyskland, og de «vandrende Svendes» Forhold i Tyskland ere i det Store og Hele paa det Allernøjeste be-

saa en Hovedaarsag til Ondet i en formentlig tilstedeværende «Overbefolkning», der skal være Skyld i, at der findes saa mange erhvervsløse Mennesker. Men K. Braun minder ligeoverfor denne Paastand om, at Thomas Morus for 3 à 400 Aar siden i en lærd Afhandling søgte at bevise, at der allerede da herskede en saadan Overbefolkning i England, at det ikke kunde blive ved at gaa saaledes i ti Aar: Folk vilde æde hverandre op. Imidlertid er den engelske Befolkning siden da voxet til det Sexdobbelte, og Folk æder endnu ikke hverandre; tværtimod leve de bedre end paa Morus's Tid; thi er Befolkningen voxet til det Sexdobbelte, saa er Produktionen og Velstanden voxet til langt, langt mere end det Sexdobbelte, og i alle andre Lande med nogen Kultur ser man ligesom i England, at Produktionen med den økonomiske Udvikling voxer efter en større Maalestok end Befolkningen. Men Windthorst tror nu paa Overbefolkning, og anbefaler som Middel mod den Indskrænkninger i den Lethed til at indgaa Ægteskab, som den bestaaende Lovgivning sanktionerer; — Historien viser imidlertid, hvad saadanne Indskrænkninger, der i tidligere Tider vare velkjendte, føre til: ikke færre Børn, men flere uægte. Endog i de kirkepolitiske Stridigheder vil Windthorst se en Aarsag til den store Vagabondage, — uagtet en saadan ogsaa findes i Stater uden «Kulturkamp». I Mangel paa Religiøsitet og Disciplin, i Liberalisme og Socialisme vil han ogsaa finde Aarsager. Frihr. v. Schorlemer-Alst finder ligeledes i Nutidens Mangel paa Disciplin en Hovedaarsag, — og det bedste Middel synes ham at være at byde Vagabonderne Velkommen med en dygtig Dragt Prygl. «Ja det lyder grusomt», hedder det

i et af de os foreliggende Skrifter (Dr. J. Post, Arbeit statt Almosen. Bremen, C. W. Roussel), «men det er dog et Udtryk for den mest hengivende Interesse, naar vi sige: det er oftest gavnligere at give en ubekjendt Tigger en korporlig Revselse end en Almisse». Meget sandt, — kun har det i Praxis sine Vanskeligheder at benytte dette Middel. Ogsaa andre Talere raabte paa «Prygl, Prygl og atter Prygl!» — uden dog at have store Udsigter til at faa deres Bøn opfyldt. Af forskjellige Talere henvistes der ogsaa til de opløsende Virkninger, der maatte følge af at, Lavene afskaffedes; — de glemte kun, at i Lavstiden florerede Vagabondagen saa lystigt som vel muligt, ja blev under den endog bragt i System.

* * *

Af Skrifter fra den nyeste Tid til Belysning af Spørgsmaalet nævne vi:

Et i det berlinske nationaløkonomiske Selskab holdt Foredrag har Dr. Karl Braun offentliggjort under Titlen «Die Vagabundenfrage» (Berlin 1883, Verlag von Leonhard Simion, 35 S.) i Hefte 36 af de af det nævnte Selskab udgivne «Volkswirtschaftliche Zeitfragen». Karl Braun opstiller følgende Definition: «En Vagabond er et Menneske, der under det Paaskud, at han søger Arbejde, med Flid, Omhu, Frækhed og List gaar af Vejen for Arbejdet». Han betragter denne Definition som økonomisk mere træffende end den juridiske, hvorefter en Vagabond er et for Subsistensmidler og Erhverv blottet omstrejfende Menneske. Han berører Midlerne imod Vagabondagen, — denne absolut uøkonomiske Landeplage, der er «en Planteskole for Tiggeri,

for Rov, for Tyve og Hælere. Thi alt dette grænser jo tæt op til hinanden. Allerede Tiggeriet lægger jo, naar det udøves med en vis Energi, en vis moralsk Tvang paa den, hos hvem der tigges; navnlig naar det drives af flere Personer i Fællesskab, grænser det tæt op til Pengeafpresning, Tvang og Rov. Og ud af Vagabondagen udvikler der sig let Røverbander; thi naar man ikke med det Gode sætter sin Vilje igjennem, plejer man at gaa over til Tvangsmidler. Det bliver da en Art Rekvisitionsvæsen i Fredstid.» Braun dvæler i sit Foredrag forøvrigt særligt ved de tyske parlamentarisk-dogmatiske Kontroverser om Vagabondagen.

Samme Forfatter har i «Vierteljahrschrift für Volkswirtschaft und Kulturgeschichte» offentliggjort en historisk Skitse om Vagabondagen i Tyskland. Han viser her, at Vagabondagen periodisk stiger og falder, og paaviser særligt, at den i Tyskland i tidligere Aarhundreder grasserede langt værre end nu, ja han mener at kunne hævde, at den overhovedet tager stedse mere af, efterhaanden som Kulturudviklingen stiger, saaledes dog at forstaa, at der indenfor den nedadgaaende Bevægelse, der i det Store og Hele kan konstateres fra Aarhundrede til Aarhundrede, findes bølgeformige Bevægelser op og ned. Historien viser fremdeles, at forskellige Begivenheder og Forhold, saasom økonomiske Kriser, Dyrtidsaar, visse gennemgribende Forandringer i Lovgivningen, store politiske og religiøse Bevægelser, Krige osv., have Tendens til at give Vagabondagen større Omfang, — den store Vagabondage efter Trediveaarskrigen, Syvaarskrigen, de napoleonske Krige. I Frankrig erkjendes det ogsaa, at Krigen i 1871 øvede sin Indflydelse paa den stigende Vagabondage.

Ogsaa andre af de af det berlinske nationaløkonomiske Selskab udgivne «Volkswirtschaftliche Zeitfragen» berøre Vagabonderingsspørgsmaalet, saaledes navnlig flere Afhandlinger af A. Lammers, især «Die Bettelplage» (anmeldt i Nationaløkonomisk Tidsskrift XIV, 374 fg.) og det sidstudkomne Hefte (Hefte 40) af nævnte »Zeitfragen», der er betitlet «Armenbeschäftigung» (31 Sider), og som indeholder en interessant Oversigt over endel af de i de senere Tider paa forskjellige Steder gjorte Bestræbelser for ligeoverfor Indrømmelsen af Fattigunderstøttelse at hævde Fordringen paa en vis Arbejdsydelse.

Særlig ved Forholdene i Sachsen dvæler «Amthauptmann» von Zahn i sin Afhandling: «Die Vagabondennoth und die innere Mission» (Dresden & Leipzig, Comm.verl. d. Buchh. d. Vereinshauses, 1881, 36 S.). Af nogen sachsisk Vagabond-Statistik uddrager han den Slutning, at den i de sidste c. ti Aar saa stærkt stegne Vagabondage har den økonomiske Krise i Midten og sidste Halvdel af Halvfjerdserne til Hovedaarsag, at den «med andre Ord maa betragtes som et Tegn paa en Forarming af Folket». Han nægter imidlertid ikke, at ogsaa andre Aarsager kunne have været medvirkende, saasom: større Udbredelse af materialistiske Livsanskuelser i Befolkningens lavere Lag, Næringsfriheden, Friheden til frit at vælge sit Opholdssted, Ophævelsen af Pastvang, Bortfaldet af Vandrebøger og andre af Liberalismens Bedrifter, Gründersvindlens uheldige moralske Virkninger osv. Af Lovgivningen kunde der vel gjøres Adskilligt for at bøde paa Ondet (Forf. ønsker Indskrænkning af Vandrefriheden), men Forf. tror ikke, at Lovgivningsmagten i længere Tid vil bringe Noget i

Stand, og han henviser derfor til Selvhjælpen, f. Ex. til Foreninger mod Tiggeri ved Dørene og ganske særligt til det württembergske Naturalforplejningssystem. Hvad angaar den indre Mission, der ikke raader over Tvangsmidler, og hvis Magtmiddel kun er den kristelige Kjærlighed, saa vil den ganske vist i det Store og Hele være ligesaa magtesløs overfor Vagabonderingen som overfor Forbrydelserne i Almindelighed; men i enkelte Retninger vil den kunne virke: arbejde for en kristelig Børneopdragelse, for Fængselselskaber, for Asyler, for Maadeholdsbevægelsen, for Oprettelsen af kristelige Gjæstehjem osv. Navnlig bør det være en Hovedopgave at se at skille de bedre Elementer ud fra de slette i Vagabondbefolkningen, og se at føre hine tilbage til et ordenligt Liv; i denne Retning skulde der navnlig arbejdes ved de kristelige Gjæstehjem. Ogsaa bør den indre Mission erkjende det som sin Opgave at støtte Bestræbelserne imod den planløse Almissegivning: den bør oplyse Publikum om, at det er en Vildfarelse at mene, at det skulde være stemmende med kristelig Barmhertighed uden Forskjel at give Almisse til alle Vagabonder, ogsaa til saadanne, der kun søge Almisse for at faa Midler til Brændevinsdrik. «Værer barmhertige» betyder ikke: «understøt de Dovne!», men: «øver Barmhertighed med Tugt». Her gjælder det at opdrage Publikum, og her har den indre Mission en stor Arbejds-mark for sig.

I andet forøgede Oplag foreligger: «Die Vagabundenfrage. Erörtert von Pastor H. Stursberg in Düsseldorf . . . Düsseldorf, in Comm. von L. Voss & Co. 1882». Det er en videre Udførelse af et Foredrag, som Pastor Stursberg, den bekjendte Fængselspræst og

Agent for det Rhinsk-Westfalske Fængselselskab, holdt paa det nævnte Selskabs Generalforsamling i Düsseldorf i Juli 1882. Et meget betydeligt Materiale er her bearbejdet. Afhandlingen (c. 80 Sider stor) indeholder en Mængde Statistik, en Mængde meget interessante Data vedrørende Vagabonderingen i Tyskland, og bør ikke forblive upaaagtet af hvem, der beskjæftiger sig med denne Sag.

I samme Bog findes endnu et Par Foredrag indførte: det ene af Gehejmeraad Lützen om de i Hannover gjorte Erfaringer med Hensyn til «Selvhjælp og Statshjælp ved Bekæmpningen af Vagabonderingen», det andet af Grubedirektør Knops om, hvad en i Siegen bestaaende Fattigunderstøttelsesforening har udrettet i Kampen mod Vagabonderingen.

Den første Halvdel af «Staatsanwalt» P. Chuchuls Skrift «Zum Kampf gegen Landstreicher und Bettler. Kassel, G. H. Wigand, 1881» (48 S.) har navnlig Interesse for Jurister og Politimænd. Støttende sig til egne Erfaringer udvikler Forfatteren her, hvad Staten gennem sin Strafferetspleje kan og bør gjøre for at bekæmpe Vagabonderingen. I sit Skrifs anden Halvdel udvikler han, hvorledes de Privates Foreningsbestræbelser imod Tiggeriet formentlig bedst organiseres. Skriftet er affattet med tyske Forhold for Øje. men kan ogsaa udenfor Tyskland læses med Nytte.

Ligeledes en Jurists Betragtninger byder Amtmand A. de la Chevallerie os i sit Skrift «Zur Bekämpfung der Bettelei und Vagabondage» (Münster i W., H. Schöningh, 1882, 48 S.) Kritik af de hidtil benyttede Midler og Anbefaling af ny kraftigere Forholdsregler.

Paa den Kongres, som den tyske Forening for Fattigpleje og Velgjørenhed afholdt i Darmstadt i Oktober 1882, fremlagde Landraad Dr. R. Elvers sin Betænkning »Zur Vagabondenfrage» (Berlin, Fr. Kortkampf, 59 S.). I tolv Theses formulerede Dr. Elvers sine Betragtninger. Han forlangte ny Straffebestemmelser, i det Hele ny Lovbestemmelser, særlig visse Indskrænkninger i Vandrefriheden, Indførelsen af Vandrebøger, skarp Kontrol med Herbergerne. I et Lovudkast, som han meddeler i sit Skrift, har han nøjere præciseret, hvad han forlanger af Lovgivningen.

Et saare ubetydeligt Skrift er Karl Fulda: »Das Verbrecherthum. Drei Vorträge. Heidelberg, C. Winter, 1883» (80 S.). Det første Foredrag handler om Forbrydervæsenets Aarsager, Tiltagen og Midlerne derimod, det sidste om Deportation, det mellemste om Vagabondspørgsmaalet. I dette sidste Foredrag har Fulda navnlig benyttet det af Stursberg samlede Stof, og særlig anbefaler han her Arbejdskolonier efter det Wilhelmsdorf'ske Mønster.

Det württembergske, nu et Par Aar gamle, System for kommunal Naturalforplejning af fattige Rejsende har i vide Kredse vakt Interesse og tildels fundet Efterligning. Overamtmand Huzel i Blaubeuren har skildret dets Beskaffenhed og Resultater i sin fortræffelige, meget lærerige Bog: »Das System der communalen Naturalverpflegung armer Reisender zu Bekämpfung der Wanderbettelei. Nach den bisherigen Erfahrungen in Württemberg dargestellt» (Stuttgart, W. Kohlhammer. 1883. 114). Den lille Bog, der ikke blot giver Oplysning om de i Württemberg gjorte Erfaringer, men som ogsaa giver udførlig praktisk Vejledning med Hensyn

til den kommunale Naturalforplejnings Organisation, er i høj Grad at anbefale dem, der beskæftige sig med Vagabonderingssspørgsmaalet.

Det Samme gjælder om Pastor von Bodelschwings Brochure «Die Ackerbau-Kolonie «Wilhelmsdorf» nach ihren bisherigen Erfahrungen. Zweite Auflage. Bielefeld. Verlag der Schriften-Niederlage der Anstalt Bethel. 1883» (32 S.).

* * *

De to sidstnævnte Bøger føre os fra de theoretiske Udviklinger og fra Udviklingerne af, hvad der kunde være ønskeligt, over til hvad der faktisk er sket. De bringe os over paa Erfaringernes sikre Grund. Vi dvæle her først ved de «wilhelmsdorfske» Arbejderkolonier, hvis Resultat Pastor von Bodelschwing har skildret i den ovennævnte Brochure, men som forøvrigt ogsaa omhandles i flere af de andre ovenfor citerede Skrifter, navnlig i Huzels. Der er ikke mange lignende almennyttige Anstalter, der i saa kort Tid har tildraget sig en saa almindelig Opmærksomhed og vundet saa meget Bifald som disse Arbejderkolonier. Begyndelsen skete for et Par Aar siden, og allerede nu findes der i Tyskland adskillige af dem, eller Anlægget af dem er dog paatænkt, — saaledes i Slesvig, Holsten, Sachsen, Württemberg, Hannover, Oldenburg, Schlesien.

Den af Pastor v. Bodelschwing ved Bielefeld anlagte Koloni «Wilhelmsdorf» er Mønstret for de andre. Den aabnedes d. 17. Avgust 1882. I Stiftelsens Statuter fastsættes dens Formaal saaledes: «Arbejderkolonien «Wilhelmsdorf» har det dobbelte Formaal: 1. at sysselsætte (med Landarbejde og andet Arbejde) arbejds-

villige og arbejdsløse Mænd af enhver Alder, enhver Trosbekjendelse og enhver Stand, forsaavidt de virkelig endnu ere arbejdsdygtige, saalænge indtil det er blevet muligt at skaffe dem andet lønnende Arbejde, og saaledes hjælpe dem med at slippe ud af Vagabondlivet; 2. at gjøre det umuligt for arbejdssky Vagabonder at komme med den Undskyldning, at de intet Arbejde havde.» Koloniens Midler bestaa i: a. frivillige Bidrag fra samtlige Foreningens Medlemmer; b. Tilskud fra Kredsagene og Provinsstænderne; c. Kolonisternes Arbejdsfortjeneste. For at støtte Kolonien er der dannet en Forening under Navnet «Forening til Understøttelse af arbejdsvillige men arbejdsløse Mænd i Kolonien Wilhelmsdorf.» Medlem af denne Forening bliver man, naar man 1. forpligter sig til ikke at give nogen fremmed, ubekjendt Tigger Almisse, være sig i Penge eller Naturalier; 2. forpligter sig til i Stedet derfor at give ham en Anvisning paa Kolonien Wilhelmsdorf eller paa et Herberge, hvor den Rejsende modtager en Rejseunderstøttelse bestaaende i Næringsmidler eller Nattekvarter for en Nat; 3. forpligter sig til at betale et aarligt Bidrag paa mindst 50 Pfg., dog er det Forudsætningen, at ethvert Medlem taxerer sig selv og indbetaler saa meget som han efter sin Beregning hidtil har bekostet paa de fremmede Tiggere ved Døren. Denne Forening er atter sammensat af en Række lokale Filialforeninger, og til disses Formænd henvises de rejsende Arbejdere. Enhver, der af et Foreningsmedlem gennem den paagjældende Filialforenings Formaal henvises til Kolonien, modtages af dennes Bestyrer eller «Husfader» og optages i Kolonien, saafremt der er Plads til ham. Er dette ikke Tilfældet, gives der ham

en Anvisning paa Nattekvarter for en Nat i det nærmeste af Foreningens Herberger. Kun raske og arbejdsdygtige Personer optages i Kolonien. Optages en Arbejder i Kolonien, saa sker følgende: Har han ikke tilstrækkelige Klæder, gives der ham saadanne, mod at han udsteder et Bevis for, at de ikke tilhøre ham. De modtagne Klædningsstykker sættes til en vis Værdi, og saa snart han har fortjent deres Værdi, blive de hans Ejendom; men gaar han, inden dette Tidspunkt er naaet, bort med de ham overladte Klæder, straffes han som Tyv. Strax efter sin Tiltrædelse underskriver Arbejderen den ham forelagte Arbejds- og Husorden, og i Henhold til den kan han øjeblikkelig sendes bort, uden nogensomhelst Godtgjørelse for muligt ydet Arbejde, i det Tilfælde at han ikke retter sig efter den. I denne Arbejds- og Husorden er der fastsat en vis Dagløn pr. Sommerdag og pr. Vinterdag, og denne Løn skrives Kolonisten tilgode i hans Lønningsbog, og i Forhold til den Paagjældendes Arbejdsdygtighed fastsættes en Kontrakt, der ligeledes underskrives af hver enkelt. Lønnen er sat saaledes, at en flittig Mand, der andet Steds kan finde Arbejde, ikke vil føle Lyst til at træde ind i Kolonien; men paa den anden Side dog saa højt, at en flittig Mand i Løbet af 3—4 Maaneder kan fortjene sig en ordenlig Arbejdsdragt og desuden det nødvendige Værktøj. Lønnen sættes i Forhold til Tilstrømningen til Kolonien, men Akkordarbejde skal saa vidt muligt benyttes, saa at flittigere Folk hurtigere kunne købe sig løs. Aabenbart dovne og arbejdsuvillige Personer har Husfaderen Ret til at sende bort. Arbejdet bestaar især i Spadekultur og Dyrkning af Handelsplanter, Rodfrugter, Kaal osv., i Engarbejder samt i Kultivering af

Hedejord. Har Arbejderen tjent saameget, at han er kommen i Besiddelse af en anstændig Dragt og af eget Værktøj, er det Husfaderens Pligt saa vidt muligt at skaffe ham lønnende Arbejde andet Steds, og i dette Ojemed er et Arbejdsanvisningskontor forbundet med Kolonien. Er saadant Arbejde fundet, er det Kolonistens Pligt at forlade Kolonien.

Hvorledes Arbejderne ere stillede i Kolonien, vil ses af den Kontrakt, som de maa indgaa med Koloniens Bestyrelse. En saadan Kontrakt lyder saaledes:

«Undertegnede Arbejder forpligter sig under de nedenfor angivne Betingelser til at tiltræde Arbejde i Kolonien Wilhelmsdorf:

1. Han erklærer hermed udtrykkelig, at han, der ikke har kunnet finde andet Arbejde, af Barmhjertighed er bleven optaget i Kolonien Wilhelmsdorf, og at han ved sit Ophold her aldeles ikke erhverver noget retligt Krav, at han er tilfreds, naar han blot kan arbejde for Kost og Logis, og at alt, hvad der ydes ham mere end dette, skyldes Bestyrelsens frivillige Godhed. I det Tilfælde, at han paa en eller anden Maade ved utilbørlig Opførsel el. Lign. paadrager sig Husfaderens Utilfredshed, kan han ikke blot til enhver Tid sendes bort, men har da ogsaa forbrudt alle de Belønninger for flittigt Arbejde, der frivilligt maatte være bleven ham tilsagte.

2. Han underkaster sig i alle Henseender de Forskrifter, som han ved sin Tiltrædelse gjennemlæste, samt den bestaaende Husorden, hvorefter alle Koloniarbejderne have at rette sig. Først maa han underkaste sig en grundig Renselse. Sine Klæder maa han indtil videre Afbenyttelse afgive til Husfaderen, og hvis denne be-

tragter dem som ubrugelige, overlader Kolonien ham de nødvendige Klædningsstykker i Stedet, mærkede med Stemplet «Wilhelmsdorf», foreløbig tillaans. For Modtagelsen heraf kvitterer han med den udtrykkelige Erklæring, at en Borttagelse af dem fra Kolonien, inden de endnu ere fortjente, maa ventes at blive betragtet som Tyveri og straffet som saadant af de vedkommende Myndigheder. Naar han atter vil forlade Kolonien, inden han har fortjent de modtagne Klæder, har han kun Krav paa de Klæder, som han bragte med, og dette ogsaa kun forsaavidt de ikke tidligere var blevne betegnede som ubrugelige.

3. Han forpligter sig til de første 14 Dage at arbejde for Kost og Logis, som han faar i Kolonien. Efter denne Fristis Udløb faar han, saafremt Flid og Opførsel har været tilfredsstillende, i de følgende 4 Uger foruden Kost og Logis en frivillig Godtgjørelse af 25 Pfg. daglig. Bliver han endnu længer i Kolonien, og er hans Arbejde tilfredsstillende, forhøjes denne til 40 Pfg. Men er hans Arbejde efter Husfaderens Skjøn ikke mere værdt end hans Kost og Logis, har han ingen Udsigt til at opnaa saadan Godtgjørelse. Overtager han Akkordarbejde, eller befordres han til Forarbejder, kan undtagelsesvis en yderligere Forhøjelse finde Sted; men det gjentages endnu en Gang, at alle disse Tillæg til Kost og Logis ere fuldstændig frivillige Gaver, og at de til enhver Tid atter kunne inddrages.

4. Det er ham bekjendt, at det paa det strengeste er paalagt Husfaderen ikke at overlade ham rede Penge; derimod bliver enhver ham tiltænkt Godtgjørelse skrevet ham tilgode først og fremmest for at bringes

i Afregning for de modtagne Klædningsstykker. Et muligt Overskud indsættes for ham i en Sparekasse.

5. Husfaderen er til enhver Tid berettiget til at sende Arbejderen bort og behøver ikke at angive nogen særlig Grund hertil. Dog er det, hvis Arbejderen har opført sig dadelfrit, Bestyrelsens Ønske, at han bliver saa længe i Kolonien, indtil han har fortjent Klæder og Værktøj, saa at der andet Steds kan anvises ham lønnende Arbejde, hvortil Bestyrelsen dog ikke er forpligtet. Arbejderen har at gjøre sig Umage for, at der desuden kan medgives ham et godt Vidnesbyrd. Vil Arbejderen af egen Drift forlade Kolonien, skal han give Husfaderen Meddelelse derom 3 Dage iforvejen, for at hans Papirer osv. i Tide kunne bringes i Orden.

6. Ikke blot er Arbejderen, naar han har fortjent sig tilstrækkelige Klæder, forpligtet til at forlade Kolonien for at overtage andet for ham passende Arbejde, men han er ogsaa forpligtet hertil, naar han opfører sig slet og opfordres til at forlade Kolonien. I ethvert Tilfælde faar han ved sin Afgang fra Kolonien foruden Vidnesbyrd om Flid og Opførsel Bevis for de af ham tjente Klæder og Redskaber.

7. Enhver Vægning ved at adlyde Befalingen til at forlade Kolonien betragtes som Brud paa Husfreden, og der vil, hvad der er Arbejderne bekjendt, hos de kompetente Myndigheder blive andraget om hans Afstraffelse uden Overbærenhed.»

Saaavel denne Kontrakts Indhold som de Udtryk, hvori den er affattet, gjør det tydeligt nok, hvorledes Arbejderen skal opfatte Kolonien. Næsten endnu skarpere affattede ere de «Forskrifter, hvorefter Arbejderne i Kolonien Wilhelmsdorf have at rette sig». I 27 Punkter

gives her detaillerede Bestemmelser, der aabnes med et almindeligt Paabud om ubetinget Lydighed mod de Foresatte og ender med at foreskrive Husandagt og Kirkebesøg. Af Nydelser er Tobaksrygning tilladt, men Brændevin ubetinget forbudt.

Arbejdskontrakten og Husordenen ere saa strenge, at en Tvivl om, at vagabonderende Arbejdere overhovedet ville indfinde sig i Wilhelmsdorf, ligger nær. Faktisk har imidlertid Tilstrømningen af Arbejdere været særdeles anselig.

Det Arbejde, der hidtil især er blevet udført i Kolonien, er Hedeopdykningsarbejde, som ogsaa har kunnet udføres om Vinteren. Kolonien har paa den westfalske Hede («Senne») kjøbt et Areal paa 500 Morgen (232 Tdr.) Land, hvoraf omtrent Halvdelen nu næsten er opdyrket, saa at der enten kan avles Korn og Kartofler, eller anlægges Enge, da Arealet gennemstrømmes af flere Bække. En nogenlunde tilstrækkelig Høst vil dog først kunne paaregnes i 1884. Kolonien gjør Regning paa at have omtrent 200 Arbejdere Aaret rundt; men da Opholdet i Gjennemsnit kun varer 3 Maaneder, vil den altsaa i Aarets Løb kunne vente at besøges af 800 Personer, til hvilke der i Almindelighed maa anskaffes ny Klæder.

Til de første Udgifter have de westfalske Stænder givet Kolonien et rentefrit Laan paa 40,000 Mark. I frivillige Gaver er der indkommet 29,636 M. De westfalske Byer have givet 2240 M., og fra Rhinprovinsen, Bremen og Braunschweig er der kommet 4150 M. Dette giver en samlet Indtægt af 76,026 M. Men det kjøbte Areal kostede 60,000 M., Opførelsen af forskellige Bygninger 32,978 M. og Anskaffelsen af In-

ventarium (deriblandt 215 Senge) m. m. 25,976. Disse Udgifter en Gang for alle løbe altsaa op til 118,954 M. De løbende Udgifter til Føde, Klæder m. m. udgjorde 24,314 M., saa at den samlede Udgift altsaa blev 143,268 M. eller omtrent 67,000 M. mere end den samlede Indtægt, hvilken Difference maatte dækkes ved Optagelsen af et Laan. Af de ovenstaaende Tal vil man se, at Foretagendet just ikke er billigt. Men det har dog, som de ovennævnte store Bidrag udvise, mødt megen aktiv Interesse hos det Offenlige saavel som hos Private, og Bestyrelsen nærer ingen Tvivl om, at det i ethvert Tilfælde vil koste betydeligt mindre, end hvad Befolkningen faktisk maa ofre paa den Vagabondage, som det skal afhjælpe.

Vagabondklassen bestaar af to Bestanddele: Der er for det Første de Personer, der uden egen Skyld ere komne paa Landevejen, og som endnu have en ærlig Vilje til at forlade det omstrefjende Liv, naar man blot rækker dem en hjælpende Haand. Der er for det Andet de Personer, der ikke ville andet end føre et dovent Tiggerliv. Disse sidste have ogsaa engang haft bedre Dage; men de kom ind paa Skraaplanet; ingen Hjælp bød sig til, eller i alt Fald for sent, — og de gik til Grunde. Det, Kolonien Wilhelmsdorf vil gjøre, er nu at sætte en Dæmning for den stedse bredere Strøm af Personer af den sidstnævnte Kategori derved, at man saa hurtigt som muligt kommer Personerne af den første Kategori til Hjælp.

Hvad kan man nu gjøre for at skille de to Klasser ud fra hinanden? Man maa for det Første sørge for, at der virkelig bydes dem Arbejde, og for det Andet se at indrette det saaledes, at den ydede Almisse ikke

gaar til Brændevin. Den professionelle Vagabond hader Arbejde lige saa inderligt, som han elsker Brændevin. Byder man ham Arbejde, og tager man Brændevinen fra ham, saa forsvinder han fra den Egn, hvor saadanne Forholdsregler bruges, og tilbage bliver kun de vandrende Svende, der virkelig søge Arbejde. Den ene Side af Sagen — Arbejdstilbudet — søger Kolonier som Wilhelmsdorf at overtage. Den anden Side maa klares derved, at Befolkningen i By og Land kommer overens om, at Almisser til rejsende Svende kun ydes i en Naturalforplejning, og at denne kun gives paa Steder, hvor Brændevin ubetinget er udelukket. Udover Landet bør der i dette Øjemed spændes et Net af Svendeherberger, hvor den rejsende Svend kan faa Nattekvarter og tilstrækkelig Føde.

Man vil her strax indvende: det nytter ikke at byde Vagabonderne Arbejde; enten indlade de sig slet ikke derpaa, eller ogsaa gjøre de det kun paa Skrømt eller tvungne af den alleryderste Nød og med den Bagtanke ved første Lejlighed igjen at forlade det. «Denne Paastand», svarer Pastor v. Bodelschwingh, «er fuldstændig rigtig, naar man ikke byder dem et sikkert Hjem, hvor de kunne leve aldeles adskilte fra deres tidligere Kammerater. Ligeledes er det nødvendigt strax at give dem anstændige Klæder, at befri dem fra Utøj osv., for at de kunne faa Følelsen af atter at føre en menneskelig Tilværelse. Arbejdet maa ubetinget gives dem som en Barmhjertighedsgave og maa paa ingen Maade faa Karakter af Statshjælp, saaledes som Socialdemokraterne ville have det. Ej heller bør der være Tale om nogen Forpligtelse til at give enhver Arbejdsløs Sysselsættelse; thi derved vilde man faa en

Koloni af uvillige og utaknemmelige Dagdrivere. Det maa altsaa være en fri velgjørende Forening, der byder Arbejdet, og det er ogsaa nødvendigt, at denne fortrinsvis bæres af frivillige Gaver, omend en kraftig Understøttelse med Statsmidler er tilstedelig. Det at det er en frivillig velgjørende Forening, der byder Arbejdet, og det at samtlige Husejere hvert Aar erlægge deres Bidrag hertil, er ogsaa nødvendigt af den Grund, at kun saaledes vil den største Vanskelighed ved hele Foretagendet ryddes bort, nemlig den Vanskelighed, der ligger i den fordærvelige Almissegiven til fremmede Tiggere ved Dørene.»

Det Arbejde, Wilhelmsdorf kræver, er væsenlig Landarbejde. Ganske vist er det store Flertal af vandrende Svende Haandværkssvende af forskellige Fag; men Arbejdet i Arbejdskolonier som de her omhandlede maa dog væsenlig være Landarbejde, fordi kun dette Arbejde med største Lethed i kort Tid læres af alle de forskellige Arbejdsløse og fordi det baade økonomisk og moralsk og i legemlig Henseende er det bedste. Arbejdet ledes i Wilhelmsdorf af Brødre fra det westfalske Brødrehus Nazareth. «Kolonien», mener Pastor B., «maa nødvendigvis bygges paa afgjort kristelig Grund og dens Husorden maa indrettes derefter, naar virkelig det store Maal skal naas.»

«I afgjort Modsætning til Fængslerne og Fattighusene», bemærker Pastor B. videre, «maa der her herske den største Frivillighed. Enhver Kolonist skal betragte det som en Velgjerning og som en frivillig Gave, naar Kolonien giver ham Husly og selvfortjent Brød; enhver skal betragte det som en Straf, naar han

sendes bort før Tiden. Hverken Kolonisterne eller Almenheden udenfor bør betragte Kolonien som en Forbryder-Koloni. Kolonisternes moralske Følelse skal hæves; Samlivet skal være fredeligt og familieagtigt, saa at det strenge Arbejde derved kan mildnes.»

At Arbejderne streds det strenge Liv ere strømmede til Kolonien, bemærkede vi ovenfor. Noget udretter den altsaa i ethvert Fald. Men man vil maaske indvende, at dette «Noget» dog kun er en Draabe i Havet. I Virkeligheden er det dog ikke saa ganske ubetydeligt. Kolonien er kjendt over hele Tyskland af alle vandrende Svende. Allerede Maaneder før den egenlige Aabning fandt Sted, var Kolonien bleven diskuteret i alle Herberger, og fra alle Kanter af Tyskland kom der vandrende arbejdssøgende Svende til den. Vilde enhver af de preussiske Provinser, bemærker Pastor B., blot oprette en Koloni som den westfalske, beregnet paa omtrent 200 Kolonister, og vilde man, saaledes som i Wilhelmsdorf, vexe Kolonister fire Gange om Aaret, vilde 800 vandrende Svende paa den Maade blive hjulpne i hver af de 10 preussiske Provinser, — 8000 Personer, der ellers maaske eller rettere rimeligvis vilde synke tilbunds i Vagabondstrømmen. Naturligvis koster Indretningen af store Arbejderkolonier Penge; men den Vagabondering, som de skulle afhjælpe, koster endnu mere. Om Sagens økonomiske Side bemærker Pastor B., at, om det end er ønskeligt, at Kolonisterne ved deres Arbejde dække Omkostningerne ved deres Underhold, er dette dog slet ikke nødvendigt. De vilde jo for største Delen være daarlige Arbejdere, baade legemligt svage og uden Kjendskab til det Arbejde, de

skulle udføre (Landarbejde). Derfor kan deres Arbejde ikke vurderes meget højt, maaske neppe til stort mere end Halvdelen af, hvad deres Underhold koster. Derefter maatte der da ydes Kolonien et Tilskud, — sikkert dog et langt mindre Tilskud end, hvad Vagabonderingen nu direkte og indirekte koster Befolkningen.

Skulle Arbejderkolonier som de wilhelmsdorfske ret trives, er det en Betingelse, at der over hele Landet findes et rationelt organiseret Understøttelsesvæsen for rejsende Svende, er oprettet saakaldte Naturalforplejningsstationer. Ogsaa om dem udtaler Pastor B. sig ret udførligt i den citerede Brochure, men den bedste Belæring med Hensyn til «den kommunale Naturalforplejning af fattige Rejsende» faar man af de i Württemberg gjorte Erfaringer, som Overamtmand Huzel skildrer i den tidligere nævnte Bog.

* * *

I Württemberg erkjendte man, som i andre Lande, Nødvendigheden af, at der ved Siden af Politiets, Domstolenes, Statens Bestræbelser i Kampen mod Vagabondagen bør gaa private Selvhjælpsbestræbelser. Først forsøgte man det med Anti-Tiggeri-Foreninger, Foreninger «zur Abschaffung des Häuserbetels». Det gik her, som andetsteds: i Begyndelsen ret gode Resultater, senere, da Interessen slappest, ingen Resultater. I enkelte Byer holdt Foreningerne sig og virkede energisk, men saa blev blot Følgen, at Vagabondskarerne blev saa meget mere nærgaaende paa Landet. Paa Landet søgte nu enkelte

Kommuner at omdanne Anti-Tiggeri-Foreningerne til kommunale Instituter. Kommunaløvrigheden indsamlede hos Beboerne frivillige Bidrag til den kommunale Fattigkasse, af hvilken der da ydedes de fattige Rejsende smaa Understøttelser, — men i Penge, ikke, som man havde anbefalet, i Naturalier. Rundt om i Kommunen fandtes Opslag om Forbud mod Tiggeri, og baade kommunale Myndigheder og Befolkningen følte sig interesserede i at overholde Forbudet. Men snart kom ogsaa disse Indretninger i Forfald. Bønderne, der just ikke udmærke sig ved deres bløde Hjærte, naar Talen er om Sognets egne Fattige, som de kjende, nægtede ikke Understøttelse, baade i Penge og Naturalier, til de fremmede Rejsende, som de ikke kjende. Og snart var «de fattige Rejsende», som de efter deres egen milde Sprogbrug kalde sig, atter Herrer over Situationen. Disse Pengeunderstøttelser, der blev givet dem, maatte nu, hvad enten de gaves af Enkeltmand eller af Foreninger, virke demoraliserende, og i Erkjendelsen heraf besluttede adskillige Foreninger i Stedet for Pengehjælp at yde Naturalunderstøttelser, under forskjellige Former. Resultatet var paa de forskjellige Steder endel forskjelligt; men selv i det heldigste Tilfælde opnaaedes kun, at den enkelte Kommune forskaanedes for Vagabonderne, — medens andre Kommuner saa til Gjengjæld fik desto flere af dem. Et betydeligt Fremskridt opnaaedes først, da Spørgsmaalet om en ensartet Organisation af Bestræbelserne kom til Forhandling paa et Møde af Fattigvenner i Cannstadt d. 24. Novbr. 1880. Paa dette Møde vedtoges en Række af Theses (forelagt af Dekan Kemmler). Disse Theses

udtale først almindelige Betragtninger vedrørende Vagabondagens Aarsager, Natur og Bekæmpning. De opstille dernæst specielle Forslag, ledsagede af en kort Motivering. De udsige bl. A., at «Understøttelsen af Gjen-nemrejsende kun bør ske derved, at der gives dem umiddelbare Livsfornødenhedsgjenstande, og dette, saa-vidt muligt, mod Ydelse af Arbejde. Umiddelbare Pengegaver skulle ubetinget ophøre. Thi Penge betyder for Vagabonden Frihed, medens han netop trænger til Tugt. Hvem der forlanger Penge, kan faa dem ved Arbejde. Saasnart de egenlige Vagabonder ikke mere faa Penge, saasnart Friheden i Bevægelse, Lejligheden til uden Arbejde at tilfredsstille Drikkelyst og andre Lyster saaledes begrænses, saasnart de især henvises til ordenlige, kontrollerede Herberger, taber Vagabondagen sin Tillokkelse; Vagabonderne udeblive, og kun de skikkelige Arbejdere, der fortjene at understøttes, blive tilbage.» »Denne Understøttelse skal ikke ydes af de enkelte Beboere, men først og fremmest af Kommunen, og, hvor dette støder paa Vanskeligheder, af lokale Foreninger. Oprettelsen af et vist Antal Understøttelsesstationer kan bestemmes af de kommunale Myndigheder.» «Skal den Enkelte med god Samvittighed kunne vise Tiggeren fra sig, maa der ydes denne Kost og Natte-kvarter i Overensstemmelse med hans Fornødenheder. Begge Dele skulle, hvor det er muligt, kun ydes (mod et Tiggeren overleveret Mærke) i en dertil bestemt Spiseanstalt og Herberge, eller, hvor saadant ikke findes, i et paalideligt Værtshus, med hvilket Overenskomst i Forvejen er truffen.» For Beværtning og Logis er det vel ikke muligt at forlange Arbejde, derimod skulde

Arbejde i Almindelighed forlanges, naar der overlades Tiggeren Klæder. «For at skaffe Personer, der søge Arbejde i deres Fag, Beskjæftigelse, skulde der i de større Kommuner indrettes Arbejdsanvisningskontorer, der dog som Regel kun skulde tage Hensyn til Rejsende, der ere i Besiddelse af Legitimationspapirer.»

I Løbet af 1881 og 1882 blev der nu over Størstedelen af Württemberg udspændt Naturalforplejningsstationer, — og dette efter to Systemer. Nogle Steder fulgtes det saakaldte «Kommunesystem»: i hver enkelt Kommune oprettedes der en Forplejningsstation, hvor Spise- og Nattekvarter faas; — andre Steder fulgtes «Stationssystemet»: kun et begrænset Antal af Forplejningsstationer (i Almindelighed med en Afstand paa 2 à 3 Mil) fordeltes over Distriktet. Klædningsstykker leveres kun i enkelte Stationer, navnlig i de større Byer. Omkostningerne bæres paa forskjellig Maade; undertiden udredes de af Fattigkassen, undertiden yde Amtskommunerne et Tilskud til Sognene, i enkelte Kommuner indkræves særlige Bidrag, hvilket har sine særlige Fordele, bl. A. den, at de, der erlægge Understøttelsesbidrag, blive mere tilbøjelige til at afvise Tiggere. Ligesom Befolkningen opfordres til ikke at give Almisse, saaledes er der ved Opslag paa offentlige Bygninger, Værtshuse m. fl. Steder givet de Rejsende Advarsel mod at betle, og de opfordres til, naar de ønske en Naturalforplejningsanvisning, at henvende sig til den Funktionær, der udsteder disse Anvisninger. Denne har, efter at have undersøgt den Rejsendes Forhold, at afvise ham eller at forsyne ham med en Anvisning, der

lyder paa Spise og Nattekvarter. Hvor «Kommunesystemet» findes, gjælde Anvisningerne ikke udenfor den Kommune, i hvilken de ere udstedte. Hvor «Stationsystemet» findes, henvender den Rejsende sig til den nærmeste Understøttelsesstation. Betingelserne for Udlivering af Forplejningsanvisninger ere ikke overalt ordnede paa samme Maade. Oftest forlanges Legitimationspapirer (Pas, Hjemstedsbevis, Arbejds- eller Skudsmaalsbøger) og Arbejdsattester fra de sidste 2—3 Maaneder; Personer, der mangle saadanne, henvises til Politiet som mistænkte for Løsgængeri. Undertiden udelukkes fra Understøttelse ogsaa Personer, der bo i en Omkreds af 2—3 Mil, eller som komme igjen efter en for kort Tidsfrist (2—6 Maaneder), eller som vægre sig ved at udføre det dem anviste Arbejde, eller som opføre sig frækt og uanstændigt, særlig møde berusede. Paa nogle Steder forlanges et vist Arbejde (f. Ex. Brændekløvning, Stenslagning o. L.) udført, — et Arbejde, der varer 1 à 2 Timer. I Stuttgart forlanges dette Arbejde kun, naar de Paagjældende have faaet Nattekvarter, og det skal da udføres tidlig om Morgenen før Frokosten, der nægtes dem, hvis de vægre sig ved at arbejde. I et enkelt Distrikt er Udførelsen af et lille Arbejde den eneste Betingelse, der stilles; i andre stilles snart flere, snart færre af de ovennævnte Betingelser. I Tübingen udelukkes bl. A. ogsaa de Personer, der ere svinske eller behæftede med smittende eller væmmelige Sygdomme eller i det Hele mistænkelige. Desuden skulle Anvisningsfunktionærene prøve de Rejsendes Trang og bortvise de Personer, der aabenbart ville misbruge Forplejningsindretningerne. I dette Øjemed er det oftest

paalagt Anvisningsfunktionærene at anføre paa de Rejsendes Papirer Bemærkning om den dem givne Forplejningsanvisning, Forplejningens Tid og Sted. Spirituøse Drikke udleveres, med ganske faa Undtagelser, aldrig; forøvrigt er Forplejningens Art og Omfang (Nattekvarter med Aftensmad, Frokost og Middagsmad) forskjellig i de forskjellige Egne. Ogsaa det Sted, hvor den ydes, er forskjelligt. Oftest i Værtshuse, men undertiden i kristelige Svendeherberger eller «Herbergen zur Heimath» («Gjæstehjem»); enkelte Steder faas Nattekvarter i et kommunalt Lokale. Tilsynet med Herbergene føres af kommunale Myndigheder og Politimyndigheder, undertiden ogsaa af Gejstlige og andre Fattigvenner. Paa enkelte Steder gjøres der Søn- og Helligdagene særlige Bestræbelser for at give de Rejsende god Underholdning, Belæring osv. Da det er de Rejsende forbudt at løbe fra det ene Sted til det andet for at spørge om Arbejde, giver Anvisningsfunktionærene dem Underretning om, hvor der er ledige Pladser, eller ogsaa er der ligefrem indrettet Arbejdsanvisningskontorer. Paa enkelte Steder maa Anvisningsfunktionærene desuden føre Lister, hvorpaa de Rejsendes Alder, Fag og Hjemstavn anføres, og som afgive et godt Grundlag for en Vandringsstatistik. For Regnskabsaaret 1. April 1881 til 31. Marts 1882 beregner det württembergske Indenrigsministerium, at der i hele Württemberg uddeltes 1,046,420 Naturalunderstøttelser til en Værdi af 287,268 M. (gjennemsnitligt 27 Pf. pr. Understøttelse). Dertil kom saa 395,277 Pengeunderstøttelser til en Værdi af 42,544 M. (Gjennemsnit noget over 10 Pf.). Tilsammen altsaa 1,441,697 Understøttelser til en Værdi

af 329,812 M. (Gjennemsnit 23 Pf.). Daglig bliver der saaledes i Gjennemsnit givet næsten 4000 Understøttelser til en Værdi af omtrent 900 Mark. Hvormeget Privatpersoner give i Almisse, lader sig naturligvis ikke beregne; ejheller er det muligt at sige, hvormange Gange i Dagens Løb den samme Rejsende modtager Forplejning eller Understøttelse, og deres Tal lader sig derfor ikke med Sikkerhed bestemme. Hvis hver Rejsende daglig fik 4 Gange Understøttelse (gjennemsnitligt), skulde der altsaa i Württemberg være gjennemsnitligt c. 1000 fattige Rejsende, der fik den omhandlede Understøttelse. (For hele Tyskland anslaa flere Forfattere det samlede Tal af rejsende Svende og Vagabonder til 200,000 [?]).

Om Resultaterne af det gennemførte Naturalforplejningssystem udtale de til det württembergske Indenrigsministerium indsendte Beretninger sig i det Hele anerkjendende. Systemet siges at have medført en betydelig Nedgang i Tallet paa Vagabonder og en betydelig Forbedring af de Rejsendes Kvalitet. Publikum føler sig tilfreds med Systemet, fordi det skaffer det af med det besværlige Tiggeri ved Dørene, og selv adskillige af de Rejsende have erklæret sig tilfreds med det, fordi det fritager dem for at fægte sig frem ved Tiggeri. Men det maa indrømmes, at de gode Virkninger tildels synes at have været af en mere øjeblikkelig end varig Betydning: Tiggeriet ved Dørene opførte næsten ganske, strax da Naturalforplejningssystemet gennemførtes, — men nogen Tid efter begyndte det igjen, og Vagabondernes Tal tog ogsaa til igjen. Der klages over, at man ikke kan faa hele Almenheden til tilstrækkeligt konsekvent at vise Vagabonderne fra sig

og henwise dem til Naturalforplejningsstationerne. Der klages over, at Vagabonderne, der i Begyndelsen fandt sig godt i det nye System, senere tildels forlange Naturalforplejningen som en Ret, samtidigt med at de med vanlig Frækhed forlange Penge i Husene. Undertiden søger man at undskylde dem, idet man anfører, at Naturalforplejningen vistnok ofte er for knap og Understøttelsesstationerne ofte saa langt fra hinanden, at de Rejsende, især naar Vejret er daarligt, ikke kunne nøje sig med den modtagne Forplejning men nødes til at tiltigge sig et Tilskud. Sogneraadene have ofte klaget over Nabosognenes egennyttige Kniberi. Det siges endog, at enkelte Sogne have brugt at sende deres ikke-arbejdsdygtige Fattige bort for i andre Sogne at lade sig underholde ved den der ydede Naturalforplejning. Værst er Forholdet i de Amter eller Distrikter, hvor nogle Sogne have Naturalforplejningssystem, andre Pengeunderstøttelsessystem og atter andre slet ingen Indretninger: her tigge Vagabonderne i de Sogne, hvor Tiggeriet er muligt, og søge derefter frit Natteløis i Sognene med Naturalforplejning. Naturalforplejningssystemet maa være gennemført, og saa vidt muligt ensartet gennemført, over det hele Land; ellers forfejles Maalet. Men er der end store Ufuldkommenheder ved Systemet, saaledes som det findes i Würtemberg, saa har det dog i det Store og Hele virket heldigt. Naar de egenlige Vagabonder — i Modsætning til de hæderlige vandrende Svende — ere misfornøjede med Naturalforplejningssystemet, saa er det jo i Virkeligheden en anbefaling for Systemet. Og denne Misfornøjelse er oftere kommet til Orde, af og til paa en ret pudsigg Maade. Paa en Grænsepæl mellem Amterne Ulm og

Blaubeuren stod nylig to Indskrifter: Paa den Arm, der peger mod Ulm, stod følgende Ord: «Dieser Oberamtman ist *ziinftig*» (i Ulm er Naturalforplejningen ikke gennemført); paa den Arm, der peger mod Blaubeuren (hvor Naturalforplejningen er gennemført) læstes følgende Dom: «Dieser Oberamtman muss Glied für Glied verrissen werden».
